

ליקוטי ופסקי הלכות

"חוקי חיים"

ותלמוד
"תקופת חיים"
לעשות רצונך
בלבב שלם

שע"י "חדר הוראה"

שכונת מנחת יצחק פעיה"ק ירושלים תובב"א - בראשות הרב חיים אהרן בלייער שליט"א

347

דיני בשר שנתעלם מן העין - א' | פרשת ויחי תשפ"ה

נא לא לעיין בגליון
בשעת התפילה
וקריאת התורה

דין בשר שנתעלם מן העין

מקור הדין

א דין בשר שנתעלם מן העין הוא דין מדרבנן, ומהותו הוא שחל איסור אכילה על בשר בין חי ובין מבושל (ש"ת אור לציון ח"א י"ד פ"י), שלא היה תחת פיקוח עין של יהודי לזמן מה, והוא מחשש שמא הוחלף בבשר שאינו כשר, אלא שנחלקו האמוראים, הראשונים והפוסקים בחומר האיסור.

ב **נוגע למעשה.** נידון זה נוגע הרבה למעשה בכל מיני ענינים, כגון כשיש פועלים נכרים במטבחים מסחריים, כמו כן כשיש עובד זר בבית פרטי כששוהה שם ללא השגחה, וכמו כן במשלוח מוצרי בשר ע"י משלוחן נכרי, או כשמזמינים אוכל מוכן ממסעדה והובא ע"י משלוחן נכרי וכדומה [לגבי משלוחים מאכלים ע"י נכרי, החשש אינו בבשר לבד אלא במוצרים אחרים ג"כ כגון דגים וגבינה כמו שיבואר], ולכן נשתדל תחילה להביא את מקורות האיסור, את יסודותיהם והלכותיהם מתוך הסוגיות, הראשונים והפוסקים, ואת צדדי ואופני ההיתר, ואח"כ דוגמאות שכיחות.

רב ולוי

ג **רב.** בגמ' (חולין דף צ"ה ע"א) נחלקו אמוראים בדין בשר שנתעלם מן העין, רב סובר כי בשר כיון שנתעלם מן העין דהיינו שהיה שעה אחת שלא ראהו, אסור מחשש שמא נתחלף הבשר הכשר בבשר נבלה ובשר שאינו כשר ע"י עורבים [ravens], עכברים [mice] או שהחליפו אדם, ומבואר בכמה ראשונים דרב אסור רק מצד חומרא והרחקה (תוס' שם), היות שבדרך כלל הוא חשש רחוק שיתחלף ע"י עופות או שרצים.

ד **לרב,** כדי שלא ייאסר הבשר באכילה, צריך להיות ברור שבדאי לא נתחלף, כגון שלא העלים עינו ממנו כל הזמן, או שיהיה חתום וצרוור, או שיהיו בו סימנים או טביעת עין, שלא נתחלף, או שנמצא במקום שאין ציפורים או שרצים יכולים להגיע אליו.

ה **לוי.** אמנם לוי חולק על רב וס"ל דבשר שנתעלם מן העין מותר ואין לחוש שמא נתחלף בנבלה כשרוב הבשר הקיים הוא מישראל.

מחלוקת הפוסקים

ו **לחומרא.** נחלקו הפוסקים אם הלכה כרב או לוי. יש מהראשונים שפסקו לחומרא כרב (רי"ף חולין דף ל"ג ע"ב, רמב"ן, ר"ח, רמב"ם פ"ח מאכ"א ה"ב), והמחבר סתם כדעיה זו (ש"ע י"ד סי' ס"ג ס"א).

ז **לקולא.** אמנם הרבה פוסקים פסקו כלוי לקולא (רש"י שם דף צ"ה ע"ב בסופו, תוס' ב"מ דף כ"ג ע"ב ד"ה מהרות, ר"ן).

ח **נמצא במקום שהניחו כשר.** ויש שחילקו, שאם מצא את הבשר במקום שהניחו מותר, ואפילו במקום שרוב טבחי עכו"ם אף שאין בו סימן או טביעת עין (ש"ך שם סק"ג), אבל אם נטלו עוף והחזירו, חיישינן שמא החליפו (רשב"ם הובא ברא"ש פ"ז סי' כ"ב ובטור, רשב"א בתוה"ב הארוך ב"ד ש"ב דף ל"א ע"ב) וכן אם לא מצאו במקום שהניחו אסור ברוב טבחי עכו"ם (ש"ך שם), וכך הביא המחבר בשם יש מתירין (ש"ע שם ס"ב), והרמ"א מסיק שהמנהג להקל כסברא זו (רמ"א שם).

מאכלים שנשלחו בידי נכרי

ט מלבד החשש של בשר שנתעלם מן העין שמא עופות נטלוהו כנ"ל (אות ג), כאשר אוכל נשלח ביד נכרי קיים חשש נוסף, שהוא החליף את האוכל הכשר באוכל שאינו כשר ככוונה, ומשום כך, על מנת למנוע חשש זה, יש לחתום את המשלוח בחותמת, כדי לוודא שלא נעשה

החלפה, וכמו שיבואר לקמן [בגליון הבא א"ה נבאר את מהות החותם או ב' חתימות ואת תכליתם, ומשמעותם בזמננו בדברים השכיחים].

חותם א' או שתי חותמות

י **חב"ל.** בגמ' (ע"ז דף ל"ט ע"א) מבואר שישנם ד' דברים שכשהם מופקדים או נשלחים ביד נכרים או ישראל חשוד, צריכים שיהיו נחתמים בחותם בתוך חותם דהיינו שתי חותמות כדי לוודא שלא נתחלפו ורק אז הם מותרים, והם חתיכת דג, בשר, יין, תכלת, ר"ת חב"ל.

יא **חמפ"ג.** וישנם דברים שכשהם מופקדים או נשלחים ביד נכרים, די בחותם אחד, אבל עכ"פ צריכים חותם אחד, והם חלב, מוריים [סוג רוטב דגים], פת, גבינה, ר"ת חמפ"ג.

טעם לב' חותמות

יב בראשונים מבוארים כמה טעמים למה צריכים דוקא ב' חותמות בכמה דברים שהם חב"ל, ובדברים אחרים די בחותם א', חמפ"ג.

יג **דמיהם יקרים.** יש הסוברים שחב"ל דמיהם יקרים יותר משאר דברים וקיים חשש שמא יחליפם (רש"י ע"ז דף ל"ט ע"ב ד"ה אסורין).

יד **איסור עומד בפני עצמו.** ויש שהסבירו שגזרו רק על דברים שהאיסור עומד בפני עצמו, כגון בשר נבלה ולא גזרו כאשר האיסור בתערובות כגון חמפ"ג (תוס' שם ע"א ד"ה אמר).

טו ויש מי שסובר הטעם שהחמירו בדברים אלו משום שאיסורם מן התורה (רמב"ם פ"ג מאכ"א ה"י), וסתם יין גם החמירו בו כשל תורה משום דחביב ניסוך בעיני הנכרים וקיים חשש שמא יטרחו לזייף כשיש רק חותם א' (רשב"א תוה"ב הובא בב"י י"ד סי' ק"ח), וכטעם זה סתם המחבר (ש"ע סי' ק"ח ס"א).

אופנים של היתר

טז ישנם כמה היתרים שהוזכרו בפוסקים בענינים אלו, כמה מהם שייכים כשנכרי נמצא בבית יהודי, וכמה מהם כששולחים מוצרי בשר וכדומה ביד נכרי, וכמה מהם כשמוצרים אלו נמצאים מופקדים בידי נכרי, מהם שנאמרו רק בדיעבד ומהם שניתן לסמוך עליהם גם לתחילה וכמו שיבואר.

ביד נכרי

יז יש הסוברים שצריכים ב' חותמות דוקא בישראל חשוד שבטוח שיאמינוהו שלא יחליפו מאחר שהוא ישראל, אבל בנכרי די בחותם אחד משום שהוא מפחד יותר להחליף מאשר ישראל חשוד (תוס' בשם ר"ת), והביאו הרמ"א בשם יש אומרים והסיק שבדיעבד יש לסמוך על זה (רמ"א שם).

חוזר ורואה את החותמת

יח **מפקיד ביד נכרי.** יש הסוברים שצריכים ב' חותמות דוקא כשהמשלח אינו חוזר ורואה את חותמו להכירו שהוא בשלימותו שאז השליח אינו מפחד שיתפסו את החלפה שסבור שמקבל המשלוח לא יכיר את החותם, אבל כשהמשלח עתיד בעצמו לראות את החותם, כגון כשמפקיד בשר אצל נכרי, די בחותם אחד (תוס' שם דף ל"א ע"א ד"ה דאמר). המחבר הביא דיעה זו בשם יש אומרים (ש"ע שם).

יט הודיע צורת החותם לאחר. וכמו כן כשאמר למי שנשלח אליו הבשר את צורת החותם והנכרי יודע שידוע לנשלח את צורת החותם שהרי הנכרי מפחד לזייף את החותם (שם).

תפילה ללפי תורה בני חו"ל בארץ

This Metzvei Shabbos
סעודת מלוה מלכה רבתי

מוצש"ק פ' ויחי
JANUARY 11TH
9:30 PM

רחוב תכלת מרדכי 9
מול בני באוכה
ובית המדרש נחלת עקיבא

כ עוד היתר מבואר שכל החשש החלפה הוא כשהמחליף יהנה מהחליפין באיזה דרך שהוא כגון שיש חשש אולי יחליף בשר שמן כשר בבושר כחוש שאינו כשר, אבל במצב שלא יהנה כלל בהחלפתו, אין חוששין שמו החליף רק כדי להכשילו, ומותר בדיעבד אף בהעדר חותם או כשנתקלקל החותם (תוס' ע"ז דף ע"ב ע"א ד"ה ושד, שו"ע שם ס"י, רמ"א ס"ב).

כא ויש לציין שבדרך כלל אין חוששים שנכרי יעשה פעולה דוקא כדי להכשיל את הישראל במאכלות אסורות, ולכן כל החשש שיחליף הוא רק כדי להרוויח וכשאינו לו הרווחה קיים ההיתר הנ"ל, אבל באופן שידוע או מוכר על נכרי מסויים שכוונתו ופגיעתו רעה, וגם מחפש דרכים להכשיל יהודי בסתם, הרי חוששים שמא יחליף גם כשאינו לו הרווחה.

כב קיבל בשר טוב. ולכן אם רואה מאכל שנשלח על ידי נכרי ומבחין שהוא טוב ובאיכות טובה, המאכל מותר באכילה בדיעבד אפילו אם החותם מקולקל, ולא חיישינן שהנכרי החליפו לדבר איסור שגרוע יותר כיון שהנכרי לא יהנה מהחלפת המאכל, שהרי גם המאכל שלפניו הוא טוב.

כג לכתחילה. ומ"מ מבואר בכמה פוסקים שלכתחילה אין לסמוך על היתר זה לבד, ובפרט כשאין טירחה להחליף (שו"ת מהר"ט ח"ב י"ד ס"ג, שערי דעה סק"י, דרכי תשובה סקע"ה), ויש שהעידו שלמעשה נוהגין להקל גם לכתחילה (שו"ת לבוש מרדכי י"ד תנינא ס"י נ"ד).

מעבר לרבים

כד עוד היתר נאמר באופן שהשליח צריך לעבור במקום ששכיח בו רבים, ורואים אותו ואת תכולת המשלוח כל הזמן, מותר אפילו כששלח בלא חותם, שהוא ירא שמא יראנו אחד מהעוברים (שו"ע שם ס"ח), ואפילו במקום דלא שכיחי רבים ישראל אלא נכרים, כי הנכרי חשש שיראוהו מחליף ויספרו זאת לישראל (ט"ז סק"י), ואף בלילה כשאין כל כך עוברים, אפשר לסמוך על זה בדיעבד (מור"ב שו"ת שבט הקהתי ח"ז ס"י רפ"ו).

כה רק בדיעבד. מיהו מסיק המחבר שאין לסמוך על היתר זה לכתחילה לשלוח בלי חותם (שו"ת הרשב"א ח"א ס"י תשס"א, שו"ע שם), אמנם יש שכתבו שנוהגין להקל בזה עכ"פ בשכונת ישראל ונכרים לא מצויים שם (תורת חטאת הוא בט"ז סק"א, חכ"א כלל ע' דין ח', ערוה"ש סכ"ו).

כו עם חותם אחד. אע"פ שמבואר שיש מקפידים לא לסמוך על היתר ד'מעבר ברבים' לכתחילה, מ"מ זה דוקא ללא שום חותם, אבל עם חותם אחד מותר אף לכתחילה לסמוך על זה (שו"ת תשב"ץ ס"י של"א, שו"ת מהרש"ג י"ד ס"י נ"ח).

יוצא ונכנס

כז היתר נוסף מבואר שאם הפקיד בשר בבית נכרי, או שמונח בידו, ללא חותם, או שהנכרי נמצא בבית יהודי, אם ישראל יוצא ונכנס דהיינו שיש לו היכולת ליכנס בכל רגע, והנכרי אינו יודע מתי אמור ליכנס, מותר, שהרי הנכרי מתיירא בכל שעה שמא יבוא ויראה ההחלפה (שו"ע ס"י), ואפילו אם קטן בר דעת יוצא ונכנס מהני (ש"ך סקל"ג).

ביד אומן

כח יש מתירים. כשמפקידים מאכל בשר וכדומה אצל אומן נכרי או ששולחים מאכלים על ידו, נחלקו הפוסקים אם יש צד קולא בזה, י"א שדי בכל אופן עם חותם אחד כיון שאומן לא מרע אומנותיהו, כגון בזמניהם שהיו מטמינים בשר או חמין לשבת בתנור של נכרי בשכר, שמוותר עם חותם אחד וכיון שלוקח שכר דינו כאומן דלא מרע נפשיה (פ"ר"ח ס"י ק"ח סק"ח, שו"ת מהרש"ג י"ד ס"י נ"ח).

כט יש אוסרים. אבל יש חולקים על היתר זה וס"ל דאין כאן היתר של אומן דאלי"כ לא היו צריכים שום חותם, ע"כ אין כאן היתר של אומן כלל (שו"ת חכם צבי ס"י ל"ט, ערוה"ש סכ"ג), ומ"מ באופן שהפקיד החמין אצל הנכרי בשכר, כבר הבאנו לעיל (אות ח"י) שיש מתירין בחותם אחד שעתיד המפקיד לראות את החותם (ערוה"ש שם).

משרתת גויה שנשארת בבית יהודי

א אינה נהנית מההחלפה. כשמשרתת נכרית נמצאת בבית יהודי שעוזרת בניקיון הבית או שהיא נמצאת כל הזמן בבית באופן קבוע, אין צריכים לחשוש שמא החליפה מוצרי בשר המונחים על השיש, הנמצאים בתהליכי בישול או במקרר, שהרי בדרך כלל היא לא תהנה מההחלפה (לעיל אות כ'). ובבית יהודי אפשר להקל בזה.

לא יוצא ונכנס. וכמו כן בדרך כלל קיים ההיתר של יוצא ונכנס, דהיינו שהיא מפחדת תמיד שמא יבוא היהודי ויתפסיה בהחלפתה, כל שאינה יודעת את השעה המדויקת שאמור ליכנס מישהו יהודי לבית, שהרי היא מפחדת כל הזמן שיבואו.

לב ישן. אבל אם היהודי הלך לישון שינת קבע באופן שהנכרי יודע שלא יקום באמצע הלילה (כף החיים ס"י קכ"ב), או שיצא מהבית לזמן ממושך וזה ידוע לנכרי, אסור להשאירו בביתו כשאין צד היתר נוסף.

לג נמצא במקום שהניחו. אם הניח בשר במקום מסויים בבית ונמצא הבשר באותו מקום שהניחו, לדעת המחבר (לעיל אות א') החושש לבשר שנתעלם מן העין בכל אופן, צריכים להגיע להיתרים הנזכרים לעיל, אבל לדעת הרמ"א שמיקל כשנמצא הבשר באותו מקום שהניחו (לעיל אות ח'), אין צריכים לחשוש שמא החליפו הנכרי אף ללא ההיתרים הנזכרים לעיל.

כשקיימות מצלמות בבית

לד בהרבה סוגי דינים בעניינים שונים דנו הפוסקים אם אנו יכולים להיעזר במצלמות כגון לענין יחוד (עי' מש"כ בגליון 165 אות ל'), לענין חלב ישראל (עי' בספר החשוב חלב ישראל כהלכתו פ"ד ס"י ב'), והסכמת הפוסקים לגבי דין בשר שנתעלם מן העין, שמהני מצלמות כשהוא באופן המועיל, דהיינו כשהנכרי יודע שמוחקת מצלמות שהם מכסות את השטח שנמצא בהם המאכלים כגון במטבח, והוא ירא שמא יבדקו את התמונות וידעו שהחליף את המאכלים, אזי מועיל להסיר החשש (הגר"נ קרליץ הובא בס' עזרה כהלכה עמ' קל"ב, חלקת בנימין ס"י קכ"ט ס"ה, שו"ת משיב נבונים ח"ז ס"י ט"ט).

מאכלי בשר במקרר משותף לישראל ולנכרי

לה כשמשאירים מאכלי בשר מן המוכן במקום משותף לישראל ולנכרי כגון במקום עבודה וכדומה ויש רשות לכולם להשתמש במקרר לצורך אוכל הפרטי שלהם, אם המצב הוא שתמיד יש ישראל שיוצא ונכנס והנכרי לא יודע בדיוק מתי אמור לעבור שם ישראל, לא חיישינן שיחליף הנכרי את הבשר, אבל אם אין מצב של יוצא ונכנס, וקיים חשש שמא יקח הנכרי את הבשר הכשר ויחליפו באינו כשר, צריך הישראל להחתיים את המאכל בשר בב' חותמות (אהל יעקב מאכלי עכו"ם עמ' תקס"ב), כגון שייסגור השקית עם קשר ואז יסגור הקשר עם דבק סלוטייפ ויכתוב שמו על פתק מתחת לסלוטייפ, ואז מותר להשאירו שם לכתחילה כדין חותם בתוך חותם.

לו בבית חולים. כמו כן יולדות ושאר בני אדם המאושפזים בבתי חולים ומשאירים כל מיני מאכלים במקרר משותף, לכתחילה ודאי עדיף שיהא עליו חותם בתוך חותם כנ"ל, ולכל הפחות שיופיע שמו עליו בשקית סגורה, מ"מ בדיעבד לא נאסרו המאכלים משום שיש לסמוך על כמה צדדי היתר, כגון כשאין הנאה בחליפיו (אות כ'), ויתכן שהרבה אנשים מסתובבים שם והרי זה נחשב כמקום שרבים עוברים שם, ובדרך כלל גם בלילה תמיד יש מישהו שמסתובב שם (אות כ"ד).

לז ועוד נקודה יש לציין, כי במקום ציבורי כזה, אם נכרי ירצה לקחתו יתכן שיקח הכל בגניבה ולא ירגיש צורך להשלים את מה שלקח עם החלפה, והרי כל החשש שלנו הוא אם יחליף הכשר באינו כשר, אבל סתם לקחת את זה בלי החלפה, אין אנו חוששין במאכלות אסורות (השלחן כהלכתו ס"י ט"ז ס"ח).

בית המדרש קהל אברכים

רח' תובל 1 (מעל ביהמ"ד הדסידי טשערנאביל) פעיה"ק ירושלם תובכ"א

לקראת ימי השובבים הבעל"ט

הננו להודיע לאברכים מבקשי השם כי בעזרה שי"ת יתקיים סדרת שיעורים בהל' טהרה

ע"י מורינו רבי חיים אהרן בלייער שליט"א

רב בית מדרשינו ובעל 'חוקי חיים'

השיעור יתקיים במוצאי שבת קודש

של פרשיות ויחי, וארא, בשלח, יתרו, משפטים

בשעה 9:45 בהיכל בית מדרשינו

הגבאים

נתנדב ע"י הרה"ח ר' יהושע ב"ן שליט"א בארא פארק לרגל הולדת בתו למזל טוב

יה"ר שיזכה לראות רוב נחת דכדושה מכל יוצאי חלציו

נתרם הרה"ח ר' יצחק זאב צבי פריעד שליט"א אב"י ירושלים

לרגל שמחת האויפרוף לבנו החתן רב נ"ו

מחשובי תלמידי ישיבת בריסק

שחרית בשעה 08:35 בביהמ"ד נחלת עקיבא (גני נאולה)

קידושא רבה (גם לנשים) אחרי התפילה (11.05 משוער)

באולם בנות הדסה רחוב ירמיהו 17 ירושלים